

Dr. Nagy Gábor – Dr. Sárvári Balázs – Dr. Varga Bence*:

Zöld hitelezés a hitelkockázatok tükrében

Napjainkra már nyilvánvalóvá vált, hogy a klímaváltozás hatása alól a pénzügyi közvetítőrendszer, köztük a hitelintézetek sem függetleníthetik magukat. Ezt felismerve egyre több intézmény építi be napjainkban a célkitűzései közé a fenntarthatóság szolgálatát. Megfigyelhető ez a tendencia nemzetközi szinten és Magyarországon is. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) és a Budapesti Metropolitan Egyetem kutatói által jegyzett [frissen megjelent kötetben](#) vizsgáltuk meg a zöld hitelek kockázatát. Elsődlegesen arra fókuszáltunk, hogy a szabályozói oldalról tudatosan felgyorsított és államilag támogatott zöld átmenet táptalaja-e egy sérülékenyebb hitelportfólió felépülésének, vagy a hitelintézeti kockázatkezelési folyamatok ezen esetekben is jól működnek, megőrizve a hazai bankrendszer stabilitását?

A zöld hitelek felhasználása

A hitelintézeti szektor hiteleinek bruttó könyv szerinti értéke 2021 végén a lakosság esetében több mint 9.000 milliárd volt, míg nem-lakosság esetében a 13.000 milliárd forintot közelítette. Ezen belül a zöld hitelek részaránya igen alacsony volt: a lakossági szegmensben 0,09%, míg a nem-lakossági szegmensben 1,42% a teljes kitettségen belül. Mindez valójában elhanyagolható módon ugyan, de még kevesebb, hiszen a nem-lakossági kitettségekhez párosul egy ún. zöld arányszám, ami azt fejezi ki, hogy az adott kitettség bruttó könyv szerinti értékének hány százaléka felel meg az MNB által tőkekövetelmény-kedvezményel támogatott zöld célnak. Amennyiben a zöld arányszám 100% alatti, akkor a hitelt nem teljes egészében zöld célokra folyósította az intézmény.

A zöld hitelek a lakosság 100 százalékában a zöld otthonok építéséhez, vásárlásához, adott esetben az otthonok zölddé tételéhez jelentenek forrást. A nem-lakossági ügyletek esetében a felhasználás célja ugyanakkor némileg változatosabb, habár a források nagy része a napenergia kiaknázásához kapcsolódik (86%), melyet a geotermikus energia (9%) és biomassa (2%) hasznosítása követ. A sort az elektromos meghajtású gépjárművek beszerzését és üzemeltetésének finanszírozását követően (2%) a vízenergiával (1%) kapcsolatos beruházások zárják.

Zöld kitettségek kockázata

A bankok MNB felé teljesítendő adatszolgáltatásai több olyan információt is tartalmaznak, melyekből következtethetünk a zöld hitelek minőségére, kockázatára. Ez azért fontos, mert a zöld hitelek a jelenlegi gazdaságpolitika által kívánatosak és támogatottak, ugyanakkor amennyiben a hitelt felvevő nem teljesíti a vállalt fenntarthatósági kötelezettségeit, úgy annak költségeit a pénzügyi és gazdasági rendszer szereplői, rosszabb esetben közvetve a társadalom fizeti meg.

Természetes módon adódik ezt követően a kérdés: a zöld hitelek magasabb kockázatúak-e a nem-zöld hiteleknél, azaz a gazdaságpolitika környezettámogató jellege nem vezet-e gyenge minőségű, magas kockázatú portfólió felépüléséhez a hitelintézeti szektorban? A kérdés megválaszolásához az adatszolgáltatásokra építettünk és a kockázati összehasonlítás alapjául két kockázati

mutatószámot választottunk: egyrészt az éves default rátát (a kitettségek hány százalékát nem törlesztik az ügyfelek), másrészt a várható veszteségeket lefedő IFRS9 szerinti értékvesztés szintet.

A 2021. december 31.-i adatok alapján az látható, hogy mind a lakosság, mind a nem-lakossági ügyletek esetében a zöld hitelek default (nem törlesztő/teljesítő) aránya egyértelműen alacsonyabb, mint a nem-zöld hitelek esetében. Ugyanakkor jogosan merül fel az aggály az olvasóban, hogy bízhatunk-e a fenti állításban, hiszen a vizsgált időpontban fennállt a hiteltörlesztési moratórium (amelyre a 47/2020. (III.18.) kormányrendelet adott lehetőséget), mely elfedi a tényleges kockázatokat, azok közül is elsődlegesen a defaultot.

Emiatt azon tényt érdemes inkább megvizsgálni, hogy a hitelintézeti szektor milyen várható veszteségre számít a zöld és nem-zöld hitelek tekintetében. A várható veszteséget ugyanis a moratórium kevésbé torzítja, amely elsődlegesen az IFRS9 számviteli sztenderd (A Bizottság (EU) 2016/2067 rendelete) logikai felépítéséből fakad. Ahhoz, hogy jobban értsük mindezt, bemutatjuk a sztenderd főbb jellemzőit.

Várható hitelezési veszteség logikája – IFRS9

Az IFRS9 számviteli sztenderd elvárja, hogy a kitettségeket az intézmény kockázati kategóriákba (ún. kosarakba) sorolja az alábbi szempontok szerint:

- 1. kosár: jól teljesítő, abban az értelemben, hogy nem mutat jelentős hitelkockázat növekedést,
- 2. kosár: teljesítő, ugyanakkor jelentős hitelkockázat növekedést mutat,
- 3. kosár: nem-teljesítő (default)

pénzügyi eszközök.

Ezen túlmenően - nyersen fogalmazva - a sztenderd azt is elvárja, hogy a jól teljesítő ügyletekre éves, míg a gyengén teljesítő és nem-teljesítő ügyletekre várható élettartami értékvesztést képezzen az intézmény. (Az értékvesztés képzésének részletei a keretes írásban olvashatóak.) Az IFRS9 szerinti várható veszteség tehát egy előretekintő, várható veszteség. Az ügyfél fizetési képességén, morálján még nem látszik, hogy baj van, de várható, hogy nőni fog a kockázat. Éppen ez az, ami alapján a hitelintézeti szektor a moratórium alatt is tudta számolni a várható hitelezési veszteséget. Hiszen a moratórium elfedte az ügyfél tényleges fizetési képességét, de az apró jelek (kockázati mutatók, mely alapján az ügyfél a 2. vagy 3. kosárba kerül) és ezen keresztül az intézmények várható veszteség keretrendszerei többé-kevésbé tudtak működni.

A fentiek tükrében bízhatunk abban, hogy az IFRS9 várható veszteség logikája megfelelően tükrözi a kockázatokat még a 2021. végi gazdasági környezetben is. Ugyanakkor a várt veszteségek mértékével megegyező értékvesztés szintek összevetése a zöld és nem-zöld kitettségek esetében mégis félrevezető lehet. A nem-zöld hitelek ugyanis a hitelintézetek portfóliójában lényegesen nagyobb részarányt képviselnek, mint a zöld hitelek. Így az értékvesztési értékek helyett az ügyletek értékvesztés-fedezettségére, azaz az egységnyi kitettségre jutó értékvesztésre kell koncentrálnunk, és ezt használjuk kockázati mértékként.

Értékvesztés képzése az IFRS9 sztenderd szerint

Egy 5 éves hátralévő futamidővel rendelkező jelzálog ügylet esetében, ha az ügylet jól teljesít (1. kosárban van) akkor a következő egy évben várt veszteséget kell értékvesztésként megképezni. Amennyiben az intézmény úgy ítéli meg, hogy az ügyfél kockázata nőtt – függetlenül attól, hogy élt-e a hiteltörlesztési moratórium –, úgy áthelyezi őt a 2. kosárba, és élettartami értékvesztést számol rá. Az értékvesztés összege ilyenkor megegyezik azzal a várható veszteséggel, amire az intézmény a következő 5 évben, az ügylet várható futamideje alatt számít. Függetlenül attól, hogy az ügyfél él-e a hiteltörlesztési moratóriummal, az intézmény magasabb értékvesztést számol rá, pusztán azért, mert látja a vele kapcsolatos megnövekedett kockázatot. Hogy miből? Lehet, hogy az ügyfél olyan iparágban dolgozik, melyet a koronavírus-járvány erősen érintett, vagy látja, hogy annak jövedelme jelentősen csökkent, de az is elég, ha az ügyfél maga nyilatkozik úgy, hogy pénzügyi nehézségei vannak. Számos olyan információ lehet, ami az ügyfél, ügyfelek egy csoportjának megnövekedett kockázatára utal, mely estén a hitelintézet az ügyfelet/ügyfélcsoportot a 2. kosárba sorolja és az 1. kosárhoz képest megnövekedett értékvesztést képez rá.

A 3. kosár alapvetően a nemteljesítő, vagy várhatóan nemteljesítő ügyfelek halmaza. Míg a 2. kosár esetében a várható veszteséget jelentősen befolyásolta az a tény, hogy az ügyfél egy adott valószínűséggel nem teljesít a várható élettartam alatt, a 3. kosár esetében ez már inkább tény, így a rá képzett értékvesztés tovább nő a 2. kosárhoz képest. A hiteltörlesztési moratórium ellenére voltak ügyfelek, akik defaultba kerültek, gondoljunk csak a hitellel rendelkező, ugyanakkor csőd eljárás, vagy felszámolás alá került cégekre. A hitelintézet a moratórium miatt nem tudta megfigyelni a nemteljesítés tényét, de logikusan járt el, amikor a csőd, vagy felszámolás alá került cégeket a 3. kosárba sorolta azon feltételezés mellett, hogy nem fogják tudni a hitelüket időben és egészében visszafizetni.

Zöld kitettségek kockázata IFRS9 alatt

A várható hitelezési veszteség tekintetében azt tapasztaltuk, hogy a teljesítő portfólió értékvesztés-fedezettsége a nem-zöld hitelek esetében magasabb, mint a zöld hitelek esetében mind a lakossági, mind a nem lakossági szegmensben. Konkrétan, a teljesítő lakossági nem-zöld hitelek értékvesztés-fedezettsége 2,38%. míg a lakossági zöld hiteleké 0,95%. Nem-lakossági esetben a nem-zöld hitelek értékvesztés-fedezettsége 1,43% szemben a zöld hitelek 0,95%-os értékével.

Következtetések a zöld hitelek kockázatosságával kapcsolatban

A zöld hitelek kockázatát több kockázati mérték mellett is összevetettük a nem-zöld hitelekével. Ezek alapján úgy összegezhetünk, hogy a zöld kitettségek default aránya alacsonyabb, mint a nem-zöld hiteleké, valamint az IFRS9 szerinti értékvesztés fedezettségük (egységnyi kitettség várható vesztesége) alacsonyabb, mint a nem-zöld hiteleké. Tehát az általunk vizsgált kockázati szempontok mellett a zöld hitelek alacsonyabb kockázatúnak minősültek, mint a nem-zöld hitelek.

** A szerzők a Magyar Nemzeti Bank szakértői és a Budapesti Metropolitan Egyetem kutatói*

„Szerkesztett formában megjelent 2024. február 28-án a Tőzsdefórum.hu oldalon.”